

A black and white photograph of a highly ornate Baroque altar. The altar features a large, central monstrance with a radiating sunburst behind the Eucharist. Above the monstrance is a statue of the Virgin Mary holding the Christ Child. The altar is surrounded by intricate carvings, including figures of saints and angels. The background shows a grand, vaulted interior space with classical architectural elements like columns and arches.

Adolf Kajpr

Ministerium
verbi

Kázání
o mši svaté,
o posledních
věcech člověka
a o rozličných
aspektech víry

Ministerium verbi

Kázání o mši svaté, o posledních věcech člověka
a o rozličných aspektech víry

Adolf Kajpr

K vydání připravil a úvodní studií
a poznámkami opatřil Vojtěch Novotný

Recenzovali:

doc. PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Redakce Václav Hozman
Grafická úprava Jan Šerých
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první

© Univerzita Karlova, 2017

Text © Adolf Kajpr – heirs, 2017

Editor © Vojtěch Novotný, 2017

Cover photo © Oto Palán, 2017

Na obálce: kazatelna v kostele sv. Ignáce z Loyoly
na Karlově náměstí v Praze (foto: Oto Palán)

ISBN 978-80-246-3468-5

ISBN 978-80-246-3494-4 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2017

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

*Připsáno s vděčností
P. Josefu Čunkovi SJ*

Obsah

Adolf Kajpr SJ – služebník Slova (<i>Vojtěch Novotný</i>)	11
O mši svaté	45
Úvod	46
Mše katechumenů	54
Stupňová modlitba	54
Introit	60
Kyrie	64
Gloria	66
Orace	71
Epištola	75
Graduale	78
Evangelium	82
Credo	86
Mše věřících	92
Obětování	92
Příprava darů	92
Obětování chleba	95
Obětování kalicha	97
Závěr offertoria	100
Secreta	108
Preface	109
Sanctus	118
Mešní kánon	123
Modlitba za Církev	123
Vzpomínka na živé	129
Mezi úkonem	131
Modlitby před proměňováním	135

Proměňování	139
Proměňování chleba	139
Proměňování vína	142
Tajemství víry	145
Modlitby po proměňování	149
Unde et memores	149
Supra quae quaesumus	151
Supplices te rogamus	155
Vzpomínka na zemřelé	158
Nobis quoque peccatoribus	163
Závěr kánonu	167
Modlitba Páně	170
První tři prosby	170
Další čtyři prosby	174
Embolismus	180
Agnus Dei	183
Pax	188
Přípravné modlitby před přijímáním	192
Domine Iesu Christe	192
Perceptio Corporis	197
Přijímání kněze	200
Příprava na přijímání	200
Přijímání Těla Páně	204
Mezi přijímáním	208
Přijímání Krve Páně	210
Přijímání věřících	211
Po přijímání	216
Modlitby při abluci	216
Antifona po přijímání	220
Modlitba po přijímání	224
Propuštění	227
Požehnání	231
Závěrečné evangelium	232
O posledních věcech člověka	259
Křesťanství je definitivní odpověď na otázku smrti	260
Víra v Krista přemáhá strach ze smrti	265
Touha po nekonečném životě	270
O andělech	274
Omyly ve věci nesmrtnosti	279

Osobní soud	283
Očistec	287
Peklo	292
I.	292
II.	296
III.	300
Nebe	304
I.	304
II.	308
III.	312
IV.	316
V.	320
Vzkříšení z mrtvých	325
I.	325
II.	329
III.	333
Poslední soud	337
O rozličných aspektech víry	343
Víra v Ježíše Krista, Syna Božího	344
O zázracích Kristových	349
Ježíšovo lidské Srdce, Srdce Boha samého	356
Ježíšovo Srdce, zjevení pravé lásky	362
Ježíšovo probodené Srdce, zdroj života	367
Spočinutí ve vševládající ruce Boží	373
Čas Božího navštívení	378
Ježíšův pláč nad Jeruzalémem	380
Pán je blízko	384
Boží tělo	387
Smrt Ježíše Krista	391
Maria, odlesk mateřské lásky Boží	398
Maria, Nástroj Ducha svatého	402
Maria, Panna čistá	407
Maria, Hvězda jitřní	412
Maria, Matka Bolestná	419
Maria v každodennosti křesťanské víry	423
Maria, Matka Bolestná, v pekle války	425
Sv. Josef, poutivec Boží, aneb Nepokradeš!	431
Žít životem svatých (o bl. Anežce České)	436
Připodobňovat se Kristu	438

Kristus cesta – křesťan poutník (o sv. Vojtěchu)	441
Prosba o víru Církve (bratři soluňští vs. Jan Hus)	446
Mše svatá	451
Prosebná modlitba	455
Adorace I	459
Adorace II	464
Posvěcení	467
Láska	473
I.	473
II.	478
III.	482
Kristova křížová cesta	489
I.	489
II.	493
III.	497
Abstract	502
Jmenný rejstřík	513
Biblické osoby	513
Další osoby	515
Rejstřík biblických míst	518
Starý zákon	518
Nový zákon	520

Adolf Kajpr SJ – služebník Slova

Vojtěch Novotný

Adolf Kajpr SJ (1902–1959), „ohnivý kazatel, exercitátor, zpovědník, duchovní vůdce, publicista a vydavatel katolického tisku, nezdolný *opinionmaker*, představoval obtížnou výzvu pro obě diktatury, které se všemi prostředky snažily jeho činnost potlačit a umlčet jej. Nacisté jej poslali na čtyři roky do koncentračních táborů v Mauthausen a Dachau (1941–1945), komunisté na takřka deset let do pevnosti Leopoldov na Slovensku, jedné z nejnechvalněji proslulých věznic režimu. Název, který byl vězňům dán, mukl (muž určený k likvidaci), se v Kajprově případě konkretizoval roku 1959, kdy zemřel ve věku 57 let, po devíti letech trýznění. Všichni, kdo jej poznali, se jednomyslně shodují ve svědectví, že Kajpr žil a zemřel *in fama sanctitatis et fama martyrii*“, v pověsti svatosti a mučednictví.¹

Jedním z nejpřednějších rysů této vzácné osobnosti je její mimořádná schopnost konat *diakonia tú logú*, službu slova, jež definuje apoštola (srov. Sk 6,4). Míněny jsou různorodé formy hlásání radostné zvěsti o tom, že Ježíš je Boží Logos, vnitřně smysluplné, pravdivé a rozumné Slovo, jímž vyjadřuje svou absolutní dobrotu a náklonnost Bůh Otec, který je s tímto svým Synem spojen láskou Ducha svatého, a že je toto společenství Trojice v Kristu ukřižovaném a vzkříšeném vydáno všem lidem. Tohoto Krista a jeho dílo proto Kajpr hlásal jako kazatel a téhož Krista se snažil odhalovat ve všech dimenzích lidského života a ve všech dějinných událostech jako publicista. To proto, aby se mohli lidé ke Kristu přimknout, aby z jejich jednání, vedeného poznáním pravdy, sálala „láska, jako v Trojici vychází ze Slova Duch svatý“, a aby se takto blížili „ideálu, jímž je Civitas Dei“.²

1 ČEMUS, Richard. Vojtěch Novotný, Maximální křesťanství. Adolf Kajpr SJ a list Katolík. *Archivum Historicum Societatis Iesu* 2013, roč. 82, č. 163, s. 309.

2 Srov. KAJPR, Adolf. Logos. *Na hlubinu: revue pro vnitřní život* 1939, roč. 14, č. 1, s. 7–9: „Být

Diakonia tú logú, ministerium verbi, služba Slovu službou slova: to je povolání a charisma, které Adolf Kajpr obdržel od Hospodina. Byl v tomto ohledu neobyčejně nadán. Uměl vykládat Boží slovo tak, že přitom pomáhal druhým poznat a milovat Ježíše, jednorozeného Syna, a tak i Boha Otce a Ducha svatého. Uměl ukazovat, jak může být společenství člověka s Kristem, jehož jiným názvem je Církev, prožíváno v každodennosti a jak se má projevovat v lidských skutcích. Dokázal číst znamení doby a ukazovat, že „Kristovo poselství má platnou a krásnou odpověď na všechny otázky, i nejpálčivější“, a že „všechny denní události visí na věčnu“.³

Co je vlastně o Adolfu Kajprovi, tomto služebníkoví Slova, prozatím známo?

Jeho životní příběh i teologické, pastorační a politické (v širokém smyslu slova) úsudky, kterými utvářel svědomí křesťanů a ovlivňoval veřejné mínění své doby z pozice redaktora řádových časopisů a zvláště na stránkách periodika *Katolík: list pro kulturu a život z víry* (1945–1948), byly již v hlavních dějinných i obsahových liniích studovány.⁴ Přibližuje

---

křesťanem znamená náležet Kristu. Jeho znamení bylo vtisknuto při křtu na naše čela i do naší duše, stali jsme se jeho vlastnictvím. Celý další náš život má být stále dokonalejší a dokonalejší ztotožnění s ním, přibližování se k ideálu Pavlovi: ‚Žiji, ne již já, nýbrž Kristus žije ve mne.‘ Ale je-li Kristus Logos, tedy pravda, harmonie, soulad, musí tyto Jeho vlastnosti mít naprosté prvenství i v životě křesťanově. [...] Činnost, budování, tvoření, zlepšování a především láska, duše toho všeho, vychází u křesťana z poznání věrou vedeného rozumu, jako v nejsvětější Trojici vychází Duch svatý, osobní božská Láska, z Otce a Slova. K obrazu a podobenství Trojice jsme byli stvořeni, podle ní musí se tedy rozvíjeti i naše činnost. Jen tehdy je budováním Těla Kristova mezi námi, jen tehdy se blíží lidstvo ideálu, jímž je Civitas Dei. [...] Budme vyznavači, vášnivě milujícími vyznavači Slova, věrme v pravdu jasnou a určitou, v rozum, jenž vede k Slovu, jako vede vánoční hvězda k jesličkám, protože jej Logos posvěcuje a sílí svou milostí, věrme v křesťanský rozum, z něhož sálá láska, jako v Trojici vychází ze Slova Duch svatý.“

3 KAJPR, Adolf. Je lépe být nepolitickým? *Katolík* 1947, roč. 3, č. 16, s. 2.

4 Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství: Adolf Kajpr SJ a list Katolík*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2012 a zde citovaná literatura, zvl. ŠEBEK, Jaroslav. Gesellschaft und Kirche in der Tschechoslowakei 1945–1948: Einschätzungen und Kommentare der Zeitschrift „Katolík“. In ZÜCKERT, Martin – HÖLZLWIMMER, Laura (ed.). *Religion in den böhmischen Ländern 1938–1948: Diktatur, Krieg und Gesellschaftswandel als Herausforderungen für religiöses Leben und kirchliche Organisation*. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2007, s. 331–340; ID. Adolf Kajpr a časopis Katolík. *Bulletin Jezuité* 2009, roč. 18, č. 4, s. 15–20; LATA, Jan. Vertreibung und Aussiedlung in der kirchennahen Presse in den Jahren 1945–1947. In ZÜCKERT, Martin – HÖLZLWIMMER, Laura (ed.). *Religion in den böhmischen Ländern 1938–1948*, s. 341–372, zde s. 342–345. Nověji pak: NOVOTNÝ, Vojtěch. Die Vertreibung der böhmischen und mährischen Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg in der Beurteilung zeitgenössischer tschechischer Theologen. *Bohemia: Zeitschrift für Geschichte und Kultur der böhmischen Länder* 2014, roč. 54, č. 2, s. 392–417; ID. Hus, klerikalismus a katolictví: kontroverze z r. 1946. *Studia theologica* 2015, roč. 17, č. 4, s. 239–257.

je i antologie článků, které v *Katoliku* publikoval.⁵ Coby publicista a redaktor je tedy již Adolf Kajpr znám relativně dobře.

Druhou a v jistém smyslu podstatnější dimenzi jeho „služby slova“ představovalo působení kazatelské.⁶ Poté co ukončil svou řádovou a kněžskou formaci a vrátil se do Prahy, mu představení svěřili kazatelskou službu u sv. Ignáce. Kázal pravidelně o nedělích i při dalších příležitostech. Byl také zván do dalších pražských i mimopražských kostelů a dvakrát i do náboženského vysílání v rozhlase. Nutno dodat, že se této činnosti mohl svobodně věnovat pouze od roku 1937 do roku 1941, kdy byl zatčen Gestapem, a od roku 1945, kdy byl propuštěn z Dachau, do roku 1950, kdy byl zatčen Státní bezpečností.

I tak si ovšem získal velký věhlas. Byl znám jako kazatel „obratný“,⁷ „dobrý“,⁸ „výborný“,⁹ „skvělý“,¹⁰ „strhující“,¹¹ „vyhlášený“¹², „slavný“

-
- 5 KAJPR, Adolf. *Sovědeckví doby*. Úvodní slovo napsal a materiály shromáždil a sestavil Jan Janourek. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993.
- 6 Třetí dimenzi jeho služby *logu* představovala filosofická reflexe, jež prozatím nebyla zevrubněji studována. Cenná je v tomto ohledu publikace KAJPR, Adolf. Cesta našeho poznání: příspěvek k teorii poznání v maréchalovském duchu. In ALTRICHTER, Michal (ed.). *Miscellanea jesuitica*. Sv. 1. *Odvaha k mezerám*. Olomouc: Refugium, 2008, s. 24–37. Další text věnovaný explicitně filosofii: ID. Filosofická mravouka. In CHUDOBA, Bohdan (ed.). *Úvod do studia*. Sv. 3. *Filosofie: Co a jak číst pro studium jejích jednotlivých oborů*. Praha: Vyšehrad, 1947, s. 50–60. K tomu i různé krátké články, viz Kajprovu bibliografii in NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 266–291. Řadu vzpomínek na filosofické diskuse s Kajprem zanechal Josef Petr Ondok, srov. *ibid.*, s. 234–239.
- 7 Závěrečná řeč státního prokurátora Josefa Urválka v procesu proti Augustinovi Machalkovi a společníkům. In MANDZÁK, Daniel Atanáz (ed.). *Dokumenty k procesu s Augustínem A. Machalkom a spol.* Bratislava: Ústav paměti národa, 2009, s. 338.
- 8 NEULS, Jindřich – DVOŘÁK, Miroslav. *Co se skrývalo za zdmi klášterů*. Praha: Ministerstvo informací a osvěty, 1950, s. 54.
- 9 Archiv České provincie Tovaryšstva Ježíšova, Praha (dále jen ATJ), f. Adolf Kajpr, Václav Sisel – dopis (26. 10. 1968). Tamtéž, strojopis PITRUN, Bernard. *Zrnka z Kajprových mlýnic*, s. 92: „... jako kazatel neimponoval postavou, hlasem, nýbrž jen a jen myšlenkami, logikou důkazů, proudem výmluvnosti, zárem svého přesvědčení, jedním slovem: duchem. Proto třeba byl jeho hlas leckdy skřehotavý, gestikulace násilná, křečovitá, přece uchracoval obsahem a podáním Boží pravdy; v tomto smyslu byl výborný kazatel.“
- 10 Slova biskupa Štěpána Trochty při pohřbu Adolfa Kajpra na vyšehradském hřbitově (25. 10. 1968). Viz ATJ, f. Adolf Kajpr, strojopis Formánek, Jan. *Vděčná vzpomínka řádových spolubratří na desáté výročí přenesení tělesných pozůstatků O. Adolfa Kajpra T. J., velké kněžské osobnosti českých jezuitů v tomto století*.
- 11 Srov. *Nuntii Provinciae Bohemiae Societatis Iesu* 1960, únor, č. 50 (autor Václav Feřt SJ): „Byl to člověk z jednoho kvádry. Člověk věřící celým srdcem a zbožný jako dítě, strhující kazatel a originální spisovatel, nebojácný redaktor a poctivý vlastenec. Neuměl smlouvat, neznal kompromisy, stál za tím, co napsal nebo řekl, celou svou bytostí. Takové lidi nemohl potřebovat ani totalitární systém nacistický ani komunistický“
- 12 Archiv České křesťanské akademie, strojopis Formánek, Jan. *Vzpomínky na P. Adolfa Kajpra*.

a „mocný ve slově“ (srov. Lk 24,19).¹³ Tyto schopnosti mu přiznávali nejenom praktikující křesťané, ale i nacisté a komunisté, kteří jej právě pro službu slova (jejich výrazy: pro štvavá kázání a nepřátelské články) uvěznila a trýznili.¹⁴ Ze vzpomínek spoluvězňů je známo, že i ve vězení pravidelně pronášel krátké promluvy připravující na rozjímání, tzv. *due parole*.¹⁵

Kazatelská činnost tedy byla integrální a podstatnou složkou Kajprovy služby Slovu službou slova. Přesto zůstalo toto jeho působení prozatím zcela stranou badatelského a edičního zájmu.

Celkový přehled

Právě tomuto nedostatku chce odpomoci tato kniha, jež přináší soubor celkem sta čtyř Kajprových dochovaných, dosud – až na dvě výjimky – nepublikovaných promluv. Kromě šesti z nich byly všechny proneseny po druhé světové válce. Onu výjimku představují promluvy z let 1939–1941, které jsou tu uvedeny v podstatě pro úplnost a proto, že ilustrují Kajprovy dobové postoje. V zásadě lze nicméně říci, že jsou zde otištěna kázání poválečná: dvě z roku 1945, osm z roku 1946, patnáct z roku 1947, třicet šest z roku 1948, dvacet osm z roku 1949 a devět z roku 1950.¹⁶ První z těchto poválečných kázání nese datum 28. června 1945; Kajpr je pronesl měsíc po repatriaci z nacistického koncentračního tábora v Dachau, k níž došlo 21. května 1945. Poslední kázání, výklad křížové cesty, zaznělo 12. března 1950; Kajpr je pronesl dva dny před tím, než byl uvržen do komunistického žaláře.

13 MASTILIAK, Ján. *Hrst spomienok* (9. 11. 1985). <http://www.samoj-estranky.cz/clanky/hrst-spomienok-o_-thdr_-jana-mastiliaka_-cssr.html> [2011-07-23]. Srov. *Kamínky: drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, 2000, s. 15 (František Bím): „říkal se o něm, že když káže, ‚padá omítka ze zdi““.

14 V průběhu soudního procesu, na přelomu března a dubna 1950, byla jeho kázání dokonce diskutována: srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 199–218.

15 Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 228–252.

16 Rok 1945: 28. 6., 16. 12. – Rok 1946: 3. 3., 4. 3., 5. 3., 7. 5., 12. 5., květen, květen, 8. 9. – Rok 1947: 28. 5., 3. 8., 22. 8., 5. 10., 12. 10., 19. 10., 26. 10., 2. 11., 9. 11., 16. 11., 23. 11., 30. 11., 7. 12., 14. 12., 21. 12. – Rok 1948: 4. 1., 11. 1., 18. 1., 25. 1., 1. 2., 13. 2., 29. 2., 7. 3., 14. 3., 17. 3., 4. 4., 11. 4., 18. 4., 25. 4., 2. 5., 9. 5., 23. 5., 27. 5., 30. 5., květen, 1. 6., 2. 6., 3. 6., 6. 6., 20. 6., 27. 6., 5. 7., 3. 10., 10. 10., 7. 11., 14. 11., 28. 11., 5. 12., 19. 12., nespecifikované datum. – Rok 1949: 6. 1., 23. 1., 30. 1., 6. 2., 13. 2., 20. 2., 27. 2., 28. 2., 13. 3., 20. 3., 27. 3. nebo 3. 4. nebo 17. 4. nebo 8. 5., 15. 4., 15. 5., 12. 6., 26. 6., 11. 9., 18. 9., 25. 10., 2. 10., 9. 10., 16. 10., 23. 10., 6. 11., 13. 11., 20. 11., 27. 11., 4. 12., 11. 12. – Rok 1950: 8. 1., 15. 1., 22. 1., 29. 1., 5. 2., 12. 2., 26. 2., 5. 3., 12. 3.

Nahlédneme-li poválečné homilie jako celek, můžeme v nich z hlediska obsahu rozpoznat tři skupiny. První z nich tvoří cyklus padesáti promluv, jež byly věnovány výkladu *o mši svaté*; Kajpr je přednesl od 5. října 1947 do 26. června 1949. Druhý tvoří cyklus devatenácti promluv, v nichž kazatel hovořil *o posledních věcech člověka*; zazněly od 11. září 1949 do 12. února 1950. Třetí skupinu tvoří třicet čtyři promluv *o rozličných aspektech víry*, z nichž dvacet osm nebo dvacet devět spadá do období mezi 28. červnem 1945 a 12. březnem 1950. Zatímco cykly o mši svaté a o posledních věcech jsou v naší edici zachyceny celé, skupina textů o rozličných aspektech víry představuje pouhý zlomek z celkového počtu takovýchto kázání, jež Adolf Kajpr v poválečné době pronesl. I tak lze ovšem mít za to, že je soubor publikovaných homilií dostatečně reprezentativním vzhledem do této podoby Kajprovy kazatelské služby slova.

Následující stránky představují dochovaná kázání především z hlediska historického. Není naším úmyslem usilovat o ucelenou charakteristiku kazatelovy teologie a spirituality či jeho pastoračního přístupu.

O mši svaté

Necháme-li prozatím stranou kázání o rozličných aspektech víry, pak první a nejobsáhlejší soubor kázání Adolfa Kajpra, které spojuje jedno jednotící téma, představují promluvy, v nichž kazatel věřícím vykládal mši svatou.

Úvodem nutno podotknout, že volbu tohoto tématu je třeba vnímat v kontextu dlouhotrvajícího zájmu Adolfa Kajpra o liturgii.

Není zcela jisté, jak se tento jeho zájem rozvinul. Liturgie samozřejmě provázela celý jeho život počínaje křtem. Jako malý chlapec ministroval v bratronickém kostele Všech svatých. Během studií na gymnáziu, která absolvoval již v dospělosti, se podle jednoho svědectví rozhodl pro vstup k emauzským benediktinům, neboť „měl nesmírně rád liturgii“, a v podstatě nahodile potom vstoupil k jezuitům. Z dobrých důvodů však lze pochybovat o tom, že se věci seběhly popsáním způsobem: Kajpr nepochybně vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova zcela cíleně.¹⁷ Snaha spojit ho se střediskem českého liturgického hnutí je spíše zpětnou projekcí.

17 Srov. Antonín Bradna v: Archiv České křesťanské akademie (dále jen AČKA), f. Adolf Kajpr, *Jezuita Adolf Kajpr (1902–1959)*; po něm PAVLÍK, Jan. *Vzpomínky na zemřelé jezuitu, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s. r. o., 2011, s. 344. Srov. k tomu NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 21.

Jisté je, že když v letech 1932–1936 studoval na řádové teologické fakultě v rakouském Innsbrucku, setkal se zde s Josefem Andreasem Jungmannem SJ (1889–1975), od roku 1930 mimořádným a od roku 1934 řádným profesorem pastorální teologie, katechetiky a liturgiky, později světově proslulým liturgem.¹⁸ Je pravděpodobné, že právě on měl vliv na to, co Kajpr o liturgii věděl a jak jí rozuměl. Přesto nebyl v tomto ohledu prokázán jeho přímý a trvalý vliv na našeho kazatele a on sám ho necitoval. Rozdílný byl i jejich přístup k mešní liturgii: v téže době, kdy Jungmann vydal své nejslavnější dílo *Missarum Sollemnia*, které kladlo důraz na výklad genetický,¹⁹ rozvíjel Adolf Kajpr svůj výklad kérygmaticko-katechetický a parenetický, který se soustředil ke smyslu liturgických textů.

Právě tento jeho přístup by však přeci jen mohl být ovlivněn setkáním s Jungmannem, který ještě předtím, než získal věhlas na poli liturgie, vydal roku 1936 průkopnické pojednání *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung*, jež kladlo základy tzv. teologie zvěstování čili kérygmatické teologie.²⁰ Ta byla rozvíjena právě v Innsbrucku, a to Jungmannem, Franzem Laknerem SJ (1900–1974) a Hugo Rahnerem SJ (1900–1968). Dělo se tak sice až ve druhé polovině 30. let, po Kajprově odchodu ze studií, zdá se však, že stejně jako si našel cestu k akcentům tzv. *nouvelle théologie*, zvláště v podání Henri de Lubaca SJ (1896–1991), zrcadlil ve své službě slova i teologii zvěstování.

Svědčí o tom jeho přesvědčení, že tajemství víry nejsou souborem obecně platných pouček, nýbrž projevem živoucího Ježíše Krista, v němž trojosobní Bůh projasňuje celý lidský (tj. i společenský) život ve všech jeho polohách a ve všech jeho konkrétních situacích. Církev proto musí hledat i hlásat celou pravdu a zprostředkovávat hluboké a nezkrácené poznání Božího kralování – ovšem tak, že přitom vždy ukáže, že je tato pravda dobrem lidského života, jemuž dává autentickou plnost, zatímco její nerespektování člověku (a společnosti) škodí.²¹ Kajpr tak

18 Srov. např. MEYER, Hans Bernhard. Der Liturgiewissenschaftler Josef Andreas Jungmann SJ: Eine biographische Skizze. *Zeitschrift für katholische Theologie* 1989, roč. 111, č. 3, s. 258–273. Viz také GIBELLINI, Rosino. *Teologické směry 20. století*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, s. 221–227; ZIMMERMANNOVÁ, Marie. J. A. Jungmann a kérygmatický přístup ke katechezi. *Cesty katecheze* 2011, roč. 3, č. 1, s. 20–21.

19 Srov. JUNGSMANN, Josef Andreas. *Missarum Sollemnia: Eine genetische Erklärung der römischen Messe*. 2 Bände. 1. vydání. Wien: Herder, 1948.

20 Srov. ATJ, f. Adolf Kajpr, modrý sešit nadepsaný De Deo uno – Jungmann, který obsahuje zápisky z přednášek dogmatiky a výpisky z knihy JUNGSMANN, Josef Andreas. *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung*. Regensburg: Pustet, 1936.

21 Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 101nn. Viz např. KAJPR, Adolf. Pohoršení

aplikoval zásadu, kterou později 2. vatikánský koncil formuloval slovy: „Kdo následuje Krista, dokonalého člověka, sám se stává více člověkem“ (*Gaudium et spes* 41).

V každém případě musela být pro Kajpra doba studií a formace časem, v němž nahlédl to, co sděloval na obrázku, jímž provázel první dny svého kněžství a svou primici v kostele sv. Ignáce v Praze (31. července 1935):

„Lidstvo má jediný pramen života ve spojení s Bohem. Toto spojení, hříchem přervané, obnovil Bůh ve svém Synu, Ježíši Kristu. V něm splývá lidství s božstvím v jednu osobu. Ježíš dokonal spojení lidstva s Bohem svou obětí na Kalvárii, obětí, kterou opakuje při mši svaté. Nás všechny pak zve, abychom se v této oběti sdružovali kolem něho, abychom skrze ni i my našli spojení s Otcem a v tomto spojení život a štěstí. Toť smysl mše sv.“²²

Je jistě hodno pozornosti, že Kajpr tato slova z primičního obrázku citoval a rozvinul, když roku 1940 z titulu duchovního rádce Sdružení katolické mládeže (SKM) připravoval třetí vydání spisku *Jedno potřebné: knížka modliteb pro katolickou mládež*,²³ v němž se objevuje jeho typický důraz na to, že jednotu a obnovu vši skutečnosti lze hledat pouze u Krista,

---

maličkých. *Katolík* 1946, 28. 9., roč. 9, č. 19, s. 2: „Nestačí jen říci. To a to je herese. Lidé to nechápou, zdá se jim to hádání o slovíčka. Musí se jim to ukázat na důsledcích. [...] Nic není na nás nezávislejšího než pravda, ale verum et bonum convertuntur – co je pravdivé, je zároveň dobré, a co je nepravdivé, je zároveň zlé a škodlivé. O to tedy jde, tuto škodlivost lidem trpělivě ukázat. A tak lze ukázat, jak popřením ducha materialismem je ohrožena každá pravá svoboda, je ohroženo právě lidství, je ohrožena úcta k lidskému životu vůbec, ke všemu tomu, co život činí opravdu krásným.“

22 CDČT, f. Adolf Kajpr.

23 *Jedno potřebné: knížka modliteb pro katolickou mládež*. 3. vydání. V Praze: Vydalo Sdružení katolické mládeže v Čechách v Praze II, Vyšehradská 26, 1940. 263 s. (citováno z exempláře uloženého ve Strahovské knihovně). Přípravu třetího vydání zahájil Ferdinand Nesrovnal SJ, Kajprův předchůdce v roli duchovního rádce SKM a autor předchozích dvou vydání. Dokončil ji Adolf Kajpr, který spisek „poněkud pozměnil a značně rozšířil“. Tento jeho autorský podíl nebyl zaznamenán v bibliografii Kajprových textů uvedených v NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 266–291. Viz *Jedno potřebné: knížka modliteb pro katolickou mládež*. 2. vydání. V Praze: Vydalo Sdružení katolické mládeže v ČSR v Praze II, Spálená ulice číslo 15, 1934. 155 s. (citováno z exempláře uloženého v Národní knihovně). Nesrovnalova předmluva, jež je otištěna ve 2. vydání, je otištěna i ve 3. vydání, kde je však nadepsána slovy „Předmluva k prvnímu vydání“. Ačkoli samotné 1. vydání nalezeno nebylo, lze se domnívat, že 1. i 2. vydání vyšlo r. 1934. Po válce bylo péčí nového duchovního rádce SKM, P. Františka Mikuláška SJ, vydáno i *Jedno potřebné: knížka modliteb pro katolickou mládež*. 4. vydání. Vydal Pastorační odbor Arcibiskupského Ordinariátu v Praze. Ilustroval J. Šindler. [Příbram]: Tiskem knihtiskárny Ant. Pelze, nár. správa v Příbrami, 1947. 206 s. (citováno z exempláře dostupného na <http://librinostri.catholica.cz>).

jehož spásná (uzdravující a obnovující) oběť na kříži je zpřítomněna mší svatou.²⁴ Stojí tu:

„Lidstvo má jediný pramen života ve spojení s Bohem. K němu musíme všichni dojít, v náručí Boží, odkud jsme vyšli, se večer musíme všichni sejít, chceme-li opravdu žít. Toto spojení, hříchem přervané, obnovil Bůh ve svém Synu, Ježíši Kristu. V něm splývá lidství s božstvím v jednu Osobu. Ježíš dokonal spojení lidstva s Bohem svou obětí na Kalvárii, obětí, kterou opakuje při mši svaté. Nás všechny pak zve, abychom se v této oběti sdružovali kolem něho, abychom se v ní sjednotili s ním, jenž jest Synem prvorozeným. Pak bude Otec i v nás svou božskou, nekonečnou, všemohoucí láskou. Toť smysl mše sv. [...] Čím lépe ji budeme znát, čím lépe prožijeme její tajemství, tím více se nám stane zdrojem vši svatosti a vši duchovní síly, jako jest jím pro celou sv. Církev.“²⁵

Kajpr představuje mešní liturgii jako způsob, jímž se věřící mohou sjednotit s Ježíšem Kristem, pravým Bohem a pravým člověkem, a to právě tam, kde se v oběti kříže vydal za spásu světa. Nejde však o děj čistě jednorázový: mše, zasazená do opakování a proměn liturgického roku, je cosi jako škola, v níž se věřící učí cítit s církví, a díky tomu také vstupují do Ježíšova života a osvojují si jeho smýšlení.²⁶ Poválečný výklad *O mši svaté* rozvíjí stejné myšlenky.

24 Srov. *Jedno potřebné: knížka modliteb pro katolickou mládež*. 3. vydání, s. 8–9 (text „Ještě slovo na okraj třetího vydání“, datován „na sv. Annu [26. 7.] 1940“): „Zdálo se nám totiž, že vznešené liturgické modlitby, které tvoří hlavní část knížky, ať už modlitby mše sv., nebo modlitby jednotlivých dnů církevního roku, potřebují přece jen slůvkem vysvětlení, potřebují zasazení do celků, v nichž je Bohu přednáší Církev sv. Většina naší mládeže nemá tolik duchovní literatury, aby si toto pochopení mohla vhodně najít jinde a pak, právě při modlitbě samotné může takové slovo Písma, takové naznačení spojitosti s velikým celkem a s velikou jednotou býti velmi užitečné. Kristus Spasitel je touto naší živou jednotou, Kristus žijící s námi v nejsvětější Oběti mše sv. Kolem této Oběti se tedy soustřeďuje vše v této knížce. Chce býti malou pomůckou k lepšímu poznání a prožívání velikého tajemství mše sv. V tom je celý náš duchovní život na zemi, v tom je hlavní cíl, kam chceme s pomocí Boží vésti českou mládež.“

25 *Jedno potřebné: knížka modliteb pro katolickou mládež*. 3. vydání, s. 25–26. Následují mešní texty s krátkým výkladem rubrik a duchovními komentáři. Viz např.: „Učme se z ní [modlitby Gloria], že modlitba není jen prosebná, jen vyprošování různých, většinou dost všedních potřeb, že má být také, ba především nadšené vyznávání Boží velikosti, dobroty a krásy. ‚Děkujeme Ti za velikou Tvou slávu!‘, za to, žeš úchvatně krásný sám v sobě a že nám svou velikost a krásu zjevuješ!“ (s. 32). „Skrze něho a s ním a v něm jest Tobě, Bohu Otci všemohoucímu, v jednotě Ducha Svatého, všechna čest a chvála.‘ Dvě poslední věty nám opět vštěpují nejzákladnější pravdu křesťanskou, vyslovenou Kristem Pánem slovy: Nikdo nedojde k Otci leč skrze mne! Jen ve spojení s Ježíšem Kristem, Synem Božím, jsme opravdu spaseni, jen jsme-li spojeni s ním, mají v očích Božích cenu naše skutky, naše modlitby, naše všechno“ (s. 49). – Podobné komentáře Kajpr připojil i k dalším částem knížky.

26 Srov. *Jedno potřebné: knížka modliteb pro katolickou mládež*. 3. vydání: „Nezapomínejme nikdy,

Od svého svěcení přinášel Kajpr denně eucharistickou obět a jeho život byl nedělitelně spojen s během liturgického roku. V písemném díle se to projevuje různými krátkými zmínkami, ale i obsáhlejšími texty, v nichž připadá liturgii ústřední význam. Jde kupříkladu o výklad věnovaný svátku Krista Krále, Velkému pátku, době adventní a době postní,²⁷ případně výklad mešní ofěry nebo zpěvu Aleluja.²⁸ V pozadí toho všeho stojí přesvědčení, které Kajpr vyjádřil slovy:

„Hlavní snahou našeho duchovního života by mělo být dát se oslnit Kristem Pánem [...]. Dát se oslnit Kristem člověkem a vnímat neustále, jak nerozlučně a nerozeznatelně je v něm člověk spojen s Bohem [...]. Nikdo nás tomu lépe nenaučí, než Duch svatý v jednom ze svých nejkrásnějších děl: v církevní liturgii. Je třeba, abychom stále více a více žili z liturgie, abychom ji stále s větší láskou chápali, protože tím uchráníme svůj život duchovní vši jednostrannosti, zachováme čistou víru svou, a co hlavní: budeme tam vnímat Kristovu blízkost, každý takřka den znovu a znovu pochopíme, že se pro nás vtělil, že nám, nám narodil se, že jsme vykoupeni a milováni jím. Věřit pevně a neochvějně a přitom správně v Ježíše Krista, jako v něj Církev věří, to je celá víra naše. A opět připomínám: nikde se tato víra neudrží jistěji a snadněji, než když se budeme modlit s Církví, modlit její texty liturgické. [...] A zase se nám zjevuje ta božská úplnost liturgie, která ničeho nezapomíná, která soustředí všechno ve všem...“²⁹

že Církev je jediné velké společenství, jediné tajemné tělo, jehož živou a životodárnou hlavou je Kristus Pán. My všichni jsme Církev. Mše sv., Obět církve, je i naší obětí, její zájmy a její modlitby jsou i našimi zájmy a našimi modlitbami. Učme se *cítiti s Církví*“ (s. 33). „Jako katolíci věříme, že vždy jen ve společenství celé sv. Církve předstupujeme před Pána Boha. Skrze ni nám přicházejí milosti svátostné, veškeren nadpřirozený život. Na ni tedy vždy především máme mysliti i ve svých myšlenkách. Její život jest náš život, její rozkvět je náš rozkvět“ (s. 42–43). „Naše spása a naše dokonalost není v ničem jiném než ve spojení s Kristem Pánem, v stále úplnějším připodobnění se k němu. Proto nás vede Církev sv. k prožívání jeho života. Děje se to každodenně ve mši sv., děje se to v liturgickém roce, v němž se rozvíjejí před námi jednotlivá tajemství života Spasitelova. My je máme prožívat s Ježíšem a tak se stále více a více proniká jeho duchem, jeho smýšlením a hlavně jeho silou, jeho milostí“ (s. 101).

27 KAJPR, Adolf. Tedy Král jsi Ty?... *Ve službách Královny* 1938, roč. 31, č. 10, s. 137; ID. Den Vykoupení – den Smíření. *Posel Božského Srdce Páně* 1938, roč. 4, č. 4, s. 74–76; ID. Advent pracujících. *Posel Božského Srdce Páně* 1939, roč. 5, č. 12, s. 258–260; ID. „Prach jsi a v prach se navrátíš...“ *Posel Božského Srdce Páně* 1938, roč. 4, č. 3, s. 49–50; ID. Ke stolu Páně. *Posel Božského Srdce Páně* 1939, roč. 5, č. 3, s. 71–72.

28 KAJPR, Adolf. Když přinášíš svůj dar k oltáři. *Posel Božského Srdce Páně* 1938, roč. 4, č. 9, s. 179–180; ID. Alleluja! *Ve službách Královny* 1940, roč. 33, č. 4, s. 49.

29 KAJPR, Adolf. První obětování Páně. *Posel Božského Srdce Páně* 1940, roč. 6, č. 2, s. 25–26.

Druhým textem, který je tu třeba evokovat, jsou rukopisné poznámky z exercicií.³⁰ Prozrazují vnitřní souvislost mezi Kajprovou ignaciánskou spiritualitou a jeho přístupem k liturgii. Ve své úvaze vyšel z konstatování, že liturgický kalendář a související texty kladou na kněze i věřící velké, ne vždy snadno splnitelné nároky: žádá se od nich, aby rozpoložení jejich nitra následovalo objektivitu liturgických textů.³¹ Právě v tom ovšem může být nápomocna ignaciánská spiritualita, která učí nejenom to, že „objektivní pobožnost se nutně musí pojit se subjektivní, tj. rozjímáním, s aplikováním na sebe, na své duševní stavy a potřeby“, ale i to, jak tuto subjektivní zbožnost odvíjet od objektivitu slov Písma a tajemství víry.

„Exercicie jsou přímo školou sebevýchovy. Reflectere est fructum capere, je jejich stále se vracejícím refrémem. Jsou bojem duše o vstup do skutečného světa, kde mlčí tvorstvo a kde člověk na kolenou se modlí své Suscipe před Tím, jenž ve své oslnující prostotě je vším. Je to nejsolidnější úsilí o zachycení podstaty věcí. [...] Kdo prošel exerciciemi, je zralý pro liturgii, která mu bude opravdu pokrmem silným a živným [...]. Jinak je stále nebezpečí, zvláště u moderního těkavého lidstva, že nikdy nebude zlomena kůra lidských zvuků a slov, že živný morek zůstane nám celý život skryt.“

Kajprovo vysoké cenění liturgie zřetelně prozrazuje, že ji chápal a prožíval jako nejopravdovější setkání s Kristem, spojení s Bohem a školu Ducha svatého. Právě prostřednictvím liturgie si křesťan osvojuje celou víru církve i smýšlení Ježíše kenotického (srov. Flp 2,5nn) a varuje se tak vši jednostrannosti, k níž každý člověk zas a znovu inklinuje.³² I jeho subjektivní zbožnost – včetně duševních stavů a potřeb – se odvíjí

30 ATJ, f. Adolf Kajpr, rukopis KAJPR, Adolf. Poznámky: „Nepřišel jsem povolati spravedlivé, nýbrž hříšníky“. Datace nejistá.

31 „Může se státi, že člověk recituje nejkrásnější liturgické texty, obsahující naprostou a dětinnou oddanost do rukou Božích, které opěvují otcovskou péči Pána nebe i země o své dítky, které jsou výrazem nepokornějšího přilnutí k Utěšiteli, a přitom zůstává jeho nitro nedotčeno, v něm burácí možná víchřice zmatků, pochyb, je plno neútěchy, roztrpčivosti, světského smýšlení apod. [...] Liturg je sluhou Církve, zástupcem Církve, a jeho povinností je s největší důstojností a s nehlubší úctou konati její Obět, přednáseti její modlitby. On propůjčuje své rty a sebe celého k tomuto úkonu. On zpívá Alleluja i Gaudeamus, když ona to předpisuje, právě tak jako na její pokyn padá na tvář nebo zpívá impropéria. Jest jistě ideálem, aby i nitro jeho vždy splývalo v jedno se zevnějškem, aby i ono se radovalo s Církví radující se a lkalo, když Matka má žal. Kdo však může vždy dosáhnouti této jednoty? Kdo jí může dosáhnouti, ba vůbec rozumně žádati zejména u všech věřících, kteří přece též žijí s Církví?“

32 Srov. k tomuto rysu Kajprový spirituality MANDL, Antonín. Fanatik jednoty. *Via: časopis pro teologii* 1968, roč. 1, č. 1, s. 11–12.